

CẤU TẠO CỦA THAM THOẠI CÓ CHỨA HÀNH ĐỘNG NHẬN XÉT TRONG TIỂU THUYẾT MA VĂN KHÁNG

Đặng Thị Thu

Trường Đại học Vinh

Ngày nhận bài 27/12/2017, ngày nhận đăng 05/6/2018

Tóm tắt: Bài viết phân tích cấu tạo của tham thoại có chứa hành động nhận xét trong tiểu thuyết Ma Văn Kháng. Cấu tạo của một tham thoại có mục đích nhận xét bao gồm hành động chủ hướng (HĐCH) và hành động phụ thuộc (HĐPT). HĐCH là hành động nhận xét còn HĐPT là các hành động ngôn ngữ khác và hành động nhận xét đi kèm. Kết quả khảo sát cho thấy có bốn kiểu cấu tạo gồm: tham thoại chỉ có một hành động nhận xét; tham thoại có hai hành động nhận xét trở lên; tham thoại có một hành động nhận xét là hành động chủ hướng và các hành động phụ thuộc đi kèm; tham thoại có hai hành động nhận xét là hành động chủ hướng và các HĐPT đi kèm. Qua việc mô tả và phân tích các kiểu cấu tạo của tham thoại có chứa hành động nhận xét, bài viết góp phần làm nổi bật tài năng của nhà văn Ma Văn Kháng trong việc vận dụng các hành động ngôn ngữ một cách biến hóa, linh hoạt nhằm bổ sung, làm rõ đích giao tiếp.

1. Đặt vấn đề

Theo trường phái phân tích diễn ngôn, các nhà nghiên cứu tiếng Anh ở Trường đại học Birmingham tiến hành nghiên cứu các diễn ngôn cho rằng hội thoại là một đơn vị lớn được cấu trúc thành năm bậc: tương tác (interaction), đoạn thoại (transaction), cặp thoại (exchange), bước thoại (move), hành vi (act). Khái niệm bước thoại của trường phái Birmingham trùng với khái niệm tham thoại của trường phái Thụy sĩ - Pháp. Theo lý thuyết hội thoại của các nhà nghiên cứu Thụy sĩ - Pháp thì hội thoại là một tổ chức tôn ti như một đơn vị cú pháp và gồm năm đơn vị: cuộc thoại, đoạn thoại, cặp thoại, tham thoại và hành động ngôn ngữ. Như vậy, theo quan điểm của các nhà nghiên cứu Thụy sĩ - Pháp thì hội thoại cũng có cấu trúc, tôn ti tương tự như một đơn vị cú pháp. Trong đó, cuộc thoại, đoạn thoại và cặp thoại là ba đơn vị lưỡng thoại (do hai nhân vật tạo nên từ vận động trao đáp). Tham thoại (bước thoại) và hành động ngôn ngữ là đơn vị đơn thoại (do một nhân vật tạo ra). Như vậy tham thoại là đơn vị đơn thoại do một cá nhân nói ra cùng với tham thoại khác lập thành một cặp. Tham thoại được tính từ khi người nói (SP1) bắt đầu nói đến khi kết thúc. Tham thoại có thể trùng, lớn hơn hoặc nhỏ hơn lượt lời. Theo tác giả Đỗ Hữu Châu, *tham thoại là phần đóng góp của từng nhân vật hội thoại vào một cặp thoại nhất định* [1, tr. 316].

Trên thực tế giao tiếp, một tham thoại không chỉ tương ứng với một hành động ngôn ngữ mà có thể do nhiều hành động ngôn ngữ tạo nên, do vậy tham thoại đó sẽ chứa một hành động nòng cốt (hay còn gọi là HĐCH) và các HĐPT. Phát ngôn có mục đích nhận xét sẽ có cấu trúc hành động nhận xét chủ hướng + các HĐPT (bao gồm cả hành động nhận xét và các hành động ngôn ngữ khác). Tác giả Đỗ Hữu Châu cho rằng: *về tổ chức nội tại, một tham thoại do một hoặc một số hành vi ngôn ngữ tạo nên* [1, tr. 317]. Có thể nói hành động ngôn ngữ là đơn vị nhỏ nhất cấu tạo nên tham thoại. Trong đó

“HĐCH có chức năng trụ cột, quyết định hướng của tham thoại và quyết định hành vi đáp thích hợp với người đối thoại” [1, tr. 317-318]. Trong tác phẩm của Ma Văn Kháng, các tham thoại thể hiện một chuỗi lời của nhân vật cũng có nhiều hành động ngôn ngữ, trong đó có một hoặc hai HĐCH và một hoặc một số HĐPT đi kèm.

2. Các kiểu cấu tạo của tham thoại có chứa hành động nhận xét trong tiểu thuyết Ma Văn Kháng

Hành động nhận xét là hành động mà người nói đưa ra những nhận định mang tính chủ quan của cá nhân về giá trị của một đối tượng nào đó tồn tại trong thực tế khách quan, chúng được chia thành các thang độ và mức độ khác nhau. Xuất phát từ đích ngôn ngữ, nhân vật trong quá trình giao tiếp đã lựa chọn và tổ chức các đơn vị lời nói phù hợp, nhằm đạt hiệu quả tối đa trong giao tiếp. Qua ngữ liệu khảo sát, bước đầu chúng tôi thống kê được số lượng các nhóm cấu tạo của tham thoại của nhân vật có chứa hành động nhận xét (xem bảng 1)

Bảng 1: *Thống kê cấu tạo của tham thoại có chứa hành động nhận xét*

TT		Phân loại cấu tạo các tham thoại có chứa hành động nhận xét		Tiểu nhóm	Số lượng	Tỷ lệ (%)	Tổng
1	Nhóm 1	Tham thoại chỉ có một hành động nhận xét		Hành động nhận xét	118	11,4	118
2	Nhóm 2	Tham thoại có hai hành động nhận xét trở lên	a)	Tham thoại có hai hành động nhận xét đều là HĐCH không có hành động nhận xét phụ thuộc	62	6	253
			b)	Tham thoại có hai hành động nhận xét trở lên trong đó có một hành động nhận xét là HĐCH và một hành động nhận xét là HĐPT	155	15	
			c)	Tham thoại có hai hành động nhận xét (chủ hướng) và một hoặc hơn một hành động nhận xét là HĐPT	36	3,5	
3	Nhóm 3	Tham thoại có một hành động nhận xét là HĐCH và các HĐPT đi kèm	a)	Tham thoại có một hành động nhận xét là HĐCH và HĐPT đi kèm không phải là hành động nhận xét	277	26,8	445
			b)	Tham thoại có một hành động nhận xét là HĐCH và HĐPT (bao gồm hành động nhận xét và hành động ngôn ngữ khác)	168	16,2	

TT		Phân loại cấu tạo các tham thoại có chứa hành động nhận xét		Tiểu nhóm	Số lượng	Tỷ lệ (%)	Tổng
4	Nhóm 4	Tham thoại có hai hành động nhận xét là HĐCH và các HĐPT đi kèm	a)	Tham thoại có hai hành động nhận xét là HĐCH và HĐPT không phải là hành động nhận xét	106	10,3	218
			b)	Tham thoại có hai hành động nhận xét là HĐCH và HĐPT (bao gồm hành động nhận xét và các hành động ngôn ngữ khác)	112	10,8	
Tổng					1034	100	1034

Qua bảng 1, trong cặp thoại trao - đáp thể hiện lời nhân vật, chúng tôi thấy có 1034 tham thoại có chứa hành động nhận xét. Chúng được chia thành bốn nhóm cấu tạo: nhóm 1 - tham thoại chỉ có một hành động nhận xét; nhóm 2 - tham thoại có từ hai hành động nhận xét trở lên; nhóm 3 - tham thoại có một hành động nhận xét là HĐCH và các HĐPT đi kèm; nhóm 4 - tham thoại có hai hành động nhận xét là HĐCH và các HĐPT đi kèm. Sau đây, chúng tôi phân tích từng nhóm lớn và các tiểu nhóm của chúng.

2.1. Tham thoại chỉ có một hành động nhận xét

Để thể hiện những nhận định của cá nhân về giá trị của một đối tượng nào đó tồn tại trong thực tế khách quan, vai nói thực hiện hành động nhận xét. Trong mỗi hoàn cảnh giao tiếp nhất định, theo đích giao tiếp, vai nói hình thành cấu trúc hành động nhận xét trong mỗi tham thoại có thể đơn giản hay phức tạp. Qua ngữ liệu thống kê, có 118 tham thoại có chứa một hành động nhận xét, chiếm tỷ lệ 11,4%. Đây là nhóm có cấu trúc ngắn gọn, đơn giản, được nhân vật tạo ra trong một hoàn cảnh và là nhóm có số lượng ít nhất so với các nhóm còn lại. Loại này thường nêu lên sự nhận xét, bình giá về người nghe, khái quát khen ngợi hoặc chê bai.

{1} *Chị tài quá.* (4, tr. 37)

{2} *Đồng chí Thống nói rất thâm thúy đấy.* (5, tr. 497)

Các ví dụ {1} và {2} cho thấy nhân vật thực hiện hành động nhận xét đơn một cách ngắn gọn, bằng một kết cấu C - V đơn giản.

2.2. Tham thoại có từ hai hành động nhận xét trở lên

Nhóm này có số lượng 253 tham thoại, chiếm tỷ lệ 24,4% trên tổng số tham thoại được khảo sát. Đây là nhóm có số lượng cao hơn số tham thoại chỉ có một hành động nhận xét. Trong các tình huống giao tiếp, vai nhận xét luôn có mong muốn nhận định ở nhiều phương diện, nhiều khía cạnh, nhiều đối tượng, đồng thời giải bày các lý do, nguyên nhân trong một lượt lời của mình để người nghe hiểu và tin vào đích ở lời. Nhóm tham thoại có từ hai hành động nhận xét có thể chia thành 3 tiểu nhóm, bao gồm: a) tham thoại có hai hành động nhận xét (chủ hướng), giữa chúng có quan hệ bình đẳng (62 tham thoại); b) tham thoại có hai hành động nhận xét trở lên trong đó có một hành động nhận

xét là HĐCH và một hành động nhận xét là HĐPT (155 tham thoại); c) tham thoại có hai hành động nhận xét (chủ hướng) và một hoặc hơn một hành động nhận xét là HĐPT đi kèm (36 tham thoại). Sau đây chúng tôi sẽ lần lượt mô tả các tiểu nhóm cụ thể.

a. *Tham thoại có hai hành động nhận xét (chủ hướng), giữa chúng có quan hệ bình đẳng*

Tiểu nhóm này có số lượng xuất hiện là 62 tham thoại, chiếm tỷ lệ 24,5% trên tổng số tham thoại có từ hai hành động nhận xét trở lên không có HĐPT.

{3} Bà tôi khen: Cháu bà tập thể dục giỏi lắm (1). Rồi cháu sẽ cao lớn như chú

CHI

CH2

Dũng, như ông nội cho mà xem (2). (6, tr. 39)

Ở ví dụ {3}, nhân vật thực hiện hai hành động nhận xét chỉ quan hệ kéo theo, thời gian tuyến tính. Hành động (1) là nhận xét về việc làm của Duy - người cháu yêu quý của mình thiên về khen “*Cháu bà tập thể dục giỏi lắm*”. Hành động (2) thể hiện một niềm tin tưởng về sự phát triển thể lực của cháu so sánh với bố và ông nội.

b. *Tham thoại có hai hành động nhận xét trở lên trong đó có một hành động nhận xét là HĐCH và hành động nhận xét khác là HĐPT*

Thông thường đích ở lời sẽ chi phối cách lựa chọn ngôn ngữ và trật tự sắp xếp các thành tố cấu tạo hành động nhận xét trong một tham thoại. Kết quả khảo sát qua bảng 1 cho thấy tham thoại có hai hành động nhận xét trở lên trong đó có một hành động nhận xét là HĐCH và một hành động nhận xét là HĐPT có số lượng cao nhất trong nhóm tham thoại có từ hai hành động nhận xét trở lên, với 155 tham thoại, chiếm tỷ lệ 61,2%. Điều này chứng tỏ nhân vật trong tiểu thuyết Ma Văn Kháng thường có nội dung giao tiếp rõ ràng, dù tham thoại dài và chứa nhiều hành động nhận xét nhưng tất cả đều hướng đến làm rõ cho một HĐCH. Hành động nhận xét chủ hướng có thể được đứng ở vị trí đầu tham thoại hoặc cuối tham thoại, tùy vào từng ngữ cảnh giao tiếp cụ thể.

{4} Luận đứng ngay đơ: Phải nói là chị tài thật (1). Món gì chị làm cũng ngon (2).

CH

PT - nx1

Như cái món dưa muối khô, phải nói là rất tuyệt (3). (4, tr. 71-72)

PT- nx2

Ở ví dụ {4}, tham thoại chứa 3 hành động nhận xét trong đó có một hành động nhận xét chủ hướng (in đậm) đứng đầu đề cập đến tài năng của Lý (1). Hành động nhận xét (2) là một hành động nhận xét phụ thuộc nhằm làm rõ cho HĐCH (1), cụ thể hóa tài năng nội trợ của cô Lý *món gì làm cũng ngon*. Hành động nhận xét (3) là một HĐPT, nhận xét về một món ăn cụ thể là *món dưa muối khô, phải nói là rất tuyệt*.

{5} Người thủ kho từ phía sau, bước nhanh lên cạnh cái máy, hoan hỉ: Các câu khá thật, giỏi thật đấy (1). Minh thành thật khen các câu đã chế tạo ra cái máy này (2).

PT - nx1

PT - nx2

Thế mới biết thợ Việt Nam mình cừ! (3) (3, tr. 352)

CH

Tham thoại ở ví dụ {5} được cấu tạo từ 3 hành động nhận xét, trong đó các hành động nhận xét (1) và (2) là HĐPT, nhận xét về trình độ của những con người cụ thể và thái độ đánh giá của người nói đối với những con người ấy, thiên về khen. Từ đó vai nói đi đến một nhận xét khái quát (3) về những người thợ Việt Nam (in đậm) khen giỏi, cụ phách.

c. Tham thoại có hai hành động nhận xét là HĐCH và một hoặc hơn một hành động nhận xét là HĐPT đi kèm

Loại mô hình này chỉ xuất hiện trong các tham thoại có chứa ba hành động nhận xét trở lên nhưng trong đó có ít nhất hai HĐCH còn các hành động nhận xét khác là HĐPT.

{6} Em vẫn chẳng khác xưa tẹo nào (1). Vẫn trẻ như thế (2). Và... vẫn xinh (3).

CH1

PT- nx1

PT - nx2

Ừ, xem ra lại còn hơn xưa là khác (4). (6, tr. 13)

CH2

Ở ví dụ {6}, ông bạn lái xe sau khi xem những bức ảnh của Thụy ngày xưa liền đưa ra nhận xét khái quát về Thụy ở thời điểm hiện tại “Em vẫn chẳng khác xưa tẹo nào” (1). Tiếp đó là hai hành động nhận xét cụ thể về tuổi tác: “Vẫn trẻ như thế” (2), về hình thức “Và... vẫn xinh” (3). Hành động nhận xét phụ thuộc (2) và (3) bình đẳng nhằm làm rõ hành động nhận xét chủ hướng (1) Cuối cùng là một nhận xét khái quát thiên về khen “ừ, xem ra lại còn hơn xưa là khác” (4).

2.3. Tham thoại có một hành động nhận xét là HĐCH và các HĐPT đi kèm

Để thực hiện hành động nhận xét, vai nói sử dụng các yếu tố ngôn từ mang đậm tính chủ quan. Đồng thời, để thuyết phục người nghe tin vào những nhận định, đánh giá mà mình đưa ra, vai nói đã sử dụng một hay một số HĐPT đi kèm hành động nhận xét. Đây là nhóm có số lượng cao nhất, có đến 445 tham thoại, chiếm tỷ lệ 43% tham thoại có hành động nhận xét và HĐPT đi kèm. Điều này cho thấy mục đích của chủ ngôn trong các lời thoại tiểu thuyết Ma Văn Kháng là đưa ra những nhận định, nhận xét đánh giá mang tính chủ quan về các đối tượng được đề cập tới, còn hành động đi kèm hành động nhận xét có tác dụng đưa đẩy, làm rõ thêm nội dung nhận xét hoặc kết nối người nghe vào đích ngôn trung của vai nói. Có thể chia tham thoại có chứa một hành động nhận xét và HĐPT đi kèm của nhân vật trong tiểu thuyết Ma Văn Kháng thành hai tiểu nhóm:

a. Tham thoại có một hành động nhận xét là HĐCH và một hoặc nhiều HĐPT khác đi kèm không phải là hành động nhận xét

Đây là kiểu cấu tạo có số lượng cao, gồm 277 tham thoại, chiếm tỷ lệ 62% trên tổng số tham thoại được cấu tạo theo nhóm này. Nhân vật trong tiểu thuyết của Ma Văn Kháng đã sử dụng nhiều hành động ngôn ngữ trong một tham thoại. Bên cạnh hành động nhận xét là một HĐCH thì các HĐPT khác đi kèm gồm các hành động khác như: hỏi, mệnh lệnh, trần thuật, khuyên, hứa hẹn... được các nhân vật của ông vận dụng rất linh hoạt. Tất cả nhằm hướng đến, giải thích, làm rõ thêm hoặc đưa ra các minh chứng cụ thể cho HĐCH là hành động nhận xét.

{7} Hung sững lại, ơ một tiếng kinh ngạc, hình như bất ngờ về sự có mặt rất bình thường của Nam: Trận mưa bão hôm qua hai quá (1). Nước úng ba xã phía nam

CH

PT- tt1

huyện Lý Hưng (2). Bảy trăm người hiên đang sống trên mái nhà (3). Tỉnh phải nhờ

PT- tt2

máy bay trực thăng bên bộ đội đi thả bánh mì tiếp tế (4). (3, tr. 26)

PT- tt3

Trong ví dụ {7}, nhân vật Hung đã đưa ra một nhận xét khái quát về một sự việc

mang tính chủ hướng: **Trận mưa bão hôm qua hại quá** (1). Các HĐPT đi sau là các hành động trần thuật, bao gồm: *Nước úng ba xã phía nam huyện Lý Hưng* (2). *Bảy trăm người hiện đang sống trên mái nhà* (3). *Tỉnh phải nhờ máy bay trực thăng bên bộ đội đi thả bánh mì tiếp tế* (4). Ba hành động trần thuật phụ thuộc (2), (3), (4) đã chứng minh cho nhận xét chủ hướng, chỉ ra mức độ và cường độ “hại” của trận mưa bão hôm qua.

b. *Tham thoại có một hành động nhận xét là HĐCH và các hành động phụ thuộc đi kèm bao gồm hành động nhận xét và các hành động khác.*

Bên cạnh tham thoại có một hành động nhận xét là HĐCH và các HĐPT không phải là hành động nhận xét, kết quả khảo sát cho thấy có 168 tham thoại chứa một hành động nhận xét là HĐCH và các HĐPT đi kèm bao gồm hành động nhận xét và các hành động ngôn ngữ khác, chiếm tỷ lệ 37,7%.

{8} *Hôm qua có ông nào ở đây đi với Ty Nông nghiệp vào thăm cánh đồng lúa cao sản ở Quang Kim không* (1)? *Lúa nông nghiệp lai trở đồng xanh như mực. Phải nói là rất đẹp* (2). *Nơi nào cũng thế này thì năm nay mặt trận nông nghiệp ở tỉnh ta ăn chắc 55.000 tấn quy thóc* (3)! [5, tr. 59]

Ví dụ {8} là lời thoại của Ông Quyết Định trong cuộc thoại với cậu lái xe Đích và thư ký Toàn. Nội dung nhận xét chủ hướng về nền nông nghiệp của tỉnh (3) đứng ở cuối tham thoại (phần in đậm). Hai HĐPT đứng trước bao gồm: hành động hỏi (1) và một hành động nhận xét về một cánh đồng lúa cụ thể, trở đều, đẹp (2). Như vậy, tham thoại được tổ chức sắp xếp theo trật tự hỏi - trả lời nhằm nhấn mạnh và khẳng định hành động trả lời là hành động nhận xét về một nền nông nghiệp của tỉnh.

2.4. Tham thoại có hai hành động nhận xét đều là HĐCH và các HĐPT đi kèm

Kiểu cấu tạo có hai hành động nhận xét là HĐCH và một hoặc nhiều HĐPT đi kèm có số lượng 218 tham thoại, chiếm tỷ lệ 21%. Nhóm này có thể được chia thành 2 tiểu nhóm, cụ thể như sau:

a. *Tham thoại có hai hành động nhận xét là HĐCH và một hoặc nhiều HĐPT không phải là hành động nhận xét đi kèm*

Tiểu nhóm này có số lượng 106 tham thoại, chiếm tỷ lệ 48,6% trên số lượng tham thoại có hai hành động nhận xét chủ hướng và các HĐPT đi kèm. Các HĐPT đi kèm không phải là hành động nhận xét mà là các hành động ngôn ngữ, bao gồm: hành động trần thuật, hành động hỏi, hành động rào đón, hành động câu khiến, hành động khuyên...

{9} Bà ra đứng trần ngay trước bàn Phụng, tiếng như chuông reo: *Á, Phụng, tớ*

đến nhà cậu rồi đấy nhé (1). **Cái vườn quý nhĩ! Giá không bị cháy thì tha hồ mà ở** (2).

PT - tttb

CH - nx1

Giời, hai thằng bé con cô gì nhĩ? (3) **quá quý sứ nhà giời** (4). (5, tr. 218)

PT - hỏi

CH - nx2

Tham thoại ở ví dụ {9} được cấu tạo từ 4 hành động ngôn ngữ, trong đó HĐPT đứng đầu (1) là hành động thông báo, hành động nhận xét chủ hướng thứ nhất là hành động nhận xét về khu vườn của gia đình Phụng (2); HĐPT (3) là hành động hỏi và **HĐCH thứ hai là một hành động nhận xét** về những đứa trẻ con đang sống trong gia đình Phụng *quá quý sứ nhà giời* (4). Ngoài việc hỗ trợ, dẫn dắt, làm rõ cho HĐCH thì

trong tham thoại này, HĐPT còn đóng vai trò kết nối hai HĐCH trong tham thoại.

d. Tham thoại có hai hành động nhận xét là HĐCH và một hoặc nhiều HĐPT bao gồm hành động nhận xét và các hành động khác đi kèm

Tham thoại có hai hành động nhận xét là HĐCH và các HĐPT đi kèm bao gồm hành động nhận xét và các hành động ngôn ngữ khác có số lượng 124 tham thoại, chiếm tỷ lệ 42,8% trên tổng số tham thoại của nhóm này.

{10} Lý lắc đầu lia lia: Với lại hẳn ta giàu lắm (1). Nay, thằng cha kì lắm cơ (2).

CH1

CH2

Một lần lên phòng lão chơi, đang ngồi, bỗng “bịch” một cái sau lưng. Thì ra một cái

PT - tt

ba lô ở góc xếp rơi xuống. Mở ra, toàn vé xổ số (3). Lão ham chơi xổ số lắm. Mà số đỏ,

PT -nx

trúng bạc nghìn luôn xoành xoạch (4). [4, tr. 71]

Trong tham thoại ở ví dụ {10}, nhân vật Lý đã sử dụng bốn hành động ngôn ngữ, trong đó hai hành động nhận xét chủ hướng về ông trưởng phòng vật tư cơ quan mình (1) và (2) được sắp xếp đứng cạnh nhau và đứng đầu tham thoại. HĐCH (1) là hành động nhận xét về tài sản của ông trưởng phòng, HĐCH (2) là nhận xét về con người của ông trưởng phòng. Các HĐPT bao gồm: (3) - hành động trần thuật kể về một lần vai nói đến phòng làm việc của ông ấy; (4) - hành động nhận xét những biểu hiện con người kì lạ của ông ấy (ham chơi xổ số và luôn gặp may mắn).

Ở tiểu nhóm này, thông thường HĐPT đi kèm hành động nhận xét là hành động trần thuật, hành động hỏi, hành động gọi tên, hành động khuyên, hành động rào đón... và các hành động nhận xét phụ thuộc khác. Các hành động này nhằm bổ sung, làm rõ cho hành động nhận xét.

3. Kết luận

Qua việc phân tích cấu tạo của tham thoại có chứa hành động nhận xét trong tiểu thuyết Ma Văn Kháng, chúng tôi rút ra kết luận:

- Trong tiểu thuyết Ma Văn Kháng, tham thoại có mục đích nhận xét thường có bốn nhóm cấu tạo: 1) tham thoại chỉ cấu tạo từ một hành động nhận xét; 2) tham thoại có từ hai hành động nhận xét trở lên; 3) tham thoại có một hành động nhận xét là HĐCH và các HĐPT đi kèm; 4) tham thoại có hai hành động nhận xét là HĐCH và các HĐPT đi kèm. Trong đó tham thoại được cấu tạo thuộc nhóm 1) có số lượng ít nhất, tham thoại thuộc nhóm 3) có số lượng cao nhất. Kết quả này cho thấy đặc điểm của lời thoại nhân vật trong tiểu thuyết Ma Văn Kháng thường dài, chứa nhiều nội dung, vận dụng nhiều hành động ngôn ngữ.

- Tham thoại thực hiện hành động nhận xét có cấu tạo từ một hành động nhận xét (chủ hướng) và các HĐPT đi kèm xuất hiện với số lượng cao nhất, gồm 445 tham thoại, chiếm tỷ lệ 43%. Trong đó tham thoại có một hành động nhận xét là HĐCH và HĐPT đi kèm không phải là hành động nhận xét có số lượng 277, chiếm tỷ lệ 62,2% tổng số số lượng của nhóm này; tham thoại có một hành động nhận xét là HĐCH và HĐPT đi kèm bao gồm hành động nhận xét và các hành động ngôn ngữ khác có số lượng 168, chiếm tỷ lệ 37,8%. Các HĐPT đi kèm hết sức đa dạng và linh hoạt so với HĐCH là hành động nhận xét. Hành động đi kèm chủ yếu lý giải, làm rõ nguyên nhân của HĐCH hoặc đơn giản là một sự liên kết giữa vai nói và vai nghe trong cuộc thoại, dẫn dắt người nghe đến

với các nội dung được đưa ra ở hành động nhận xét. Tất cả đã góp phần cho thấy tài năng của nhà văn Ma Văn Kháng trong việc lựa chọn, tổ chức các hành động ngôn ngữ một cách linh hoạt, biến hóa nhằm thực hiện đích giao tiếp để đạt hiệu quả.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Đỗ Hữu Châu, *Đại cương Ngôn ngữ học*, tập 2, *Ngữ dụng học*, NXB Giáo dục, Hà Nội, 2003.
- [2] Đỗ Thị Kim Liên, *Ngữ nghĩa lời hội thoại*, NXB Giáo dục, Hà Nội, 1999.
- [3] Ma Văn Kháng, *Mưa mùa hạ*, NXB, Hội nhà văn, Hà Nội, 1982.
- [4] Ma Văn Kháng, *Mùa lá rụng trong vườn*, NXB Hội Nhà văn, Hà Nội, 1985.
- [5] Ma Văn Kháng, *Đám cưới không có giấy giá thú*, NXB Văn học, Hà Nội, 1989.
- [6] Ma Văn Kháng, *Côi cút giữa cảnh đời*, NXB Văn học, Hà Nội, 1989.
- [7] Ma Văn Kháng, *Một mình một ngựa*, NXB Hội Phụ nữ, Hà Nội, 2008.

SUMMARY

STRUCTURE OF DIALOGUES CONTAINING COMMENTARY ACTION IN NOVEL WRITTEN BY MA VAN KHANG

The paper analyzes the structure of dialogues that contain the commentary action in the Ma Van Khang novel. The structure of a commentary dialogue includes dependent action and main action. The main action is an act of comment, and the dependent action is act of the other language and accompanying commentary action. The results show that there are four types of structures: dialogue with only one comment; dialogue with two or more comments; dialogue with one comment as the main action and other accompanying dependent actions; dialogue with two comments as the main action and accompanying dependent actions. Through describing and analyzing the types of structures of dialogue that contain commentary, the paper contributes to highlighting Ma Van Khang's talents in applying language actions in a flexible and versatile manner in order to supplement and clarify the purpose of communication.